

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrtletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zamejstvu celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 12. novembra 1937.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana številka 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadruga tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Poglavje o velikem duhu

»Jutro« od prezadnje nedelje prinaša zopet nekaj državnih premišljevanj o zagrebškem sporazumu. »Jutro« seveda tudi, kakor zmeraj, natančno ve, kaj bi se bilo moralo storiti, pa bi bila rešena mila domovina in seveda unitarizem z njo. Napaka je bila v tem, da niso ljudje poslušali modrih predlogov »velikega duha« Žerjava.

O tem »velikem duhu« je pokojni dr. Tavčar izrekel svoje dni tisto znano drastično sodbo. Danes, ko leži Žerjavovo delo v vseh svojih, za slovenski narod pogubnih nasledkih razpoloženo pred nami, vidi lahko vsak, da je bila Tavčarjeva sodba prej premila, kakor preostra. In če nam je kaj v tolažbo, nam je upanje, da bo Tavčarjeva sodba pravilna tudi glede na dejanski uspeh Žerjavovega dela... Razvoj stvari nam to upanje potrjuje.

Kaj je sploh ta veliki duh naredil, kar je prišel, na slovensko nesrečo, v politiko? Če odstejemo njegovo predvojno delo, ki je obstajalo poglavito v tem, da je napravil veliko gospodarsko polomijo z Agro-Merkurjem, vendar ni delal drugega, ko da je gonil centralizem, in sicer centralizem do skrajnosti in do zadnjega. Da pa ne bo nihče mislil, da kaj pretirujemo, navajamo njegove besede s seje ustavnega odbora dne 14. februarja 1931:

Še so sredobežni elementi, še je občutje plemenskega separatizma, ki se ga je treba bati... Najvažnejše v tem pogledu je, da zagotovimo enotno gospodarsko življenje.

Prisluhnila je jugoslovenska nacionalna čaršija ob teh besedah in takoj razumela: gospodarska enotnost, to pomeni seveda finančno enotnost, ta finančna enotnost pa pomeni centralizacijo vsega denarja v Belgradu, to se pravi v njenih rokah. Gospodarska enotnost pomeni torej, da bo spolnjeno nekaj, česar si je sicer želela iz dna svojega kupčijskega nacionalnega sreča, na kar je pa komaj mogla upati. Kajti da pride slovenski človek in ji bo ponujal upravo slovenskega in hrvaškega denarja kljub temu, da so bile njene gospodarske in finančne metode že dovolj znane — ne, tega res ni pričakovala. Še več, »veliki« jugoslovenski duh dr. Žerjava je že takoj vnaprej zaznamoval kot sovražnika narodne in državne enotnosti, torej kot nekakega veleizdajalca vsakega, ki bi bil zoper to, da bi srbska čaršija upravljala tudi slovenski in hrvaški denar.

Zato si lahko prav živo predstavljamo, kako so se rezali tiste dni med štirimi očmi razni orientalski avgurji, ko so poslušali govor »velikega duha« dr. Žerjava, edinstvenega tudi v slovenskem pomenu besede. A spretni, kakor so bili, so se takoj znašli. Kmalu so odmevali po njihovih shodih srditi klici državotvornega edinstvenega ogorčenja zoper Slovence in Hrvate, ki se jim ni moglo zdeti prav, da se njihov denar rabi za stvari, od katerih nimajo oni nobene koristi, po večini pa še veliko škodo.

Res, čaršija je bila »velikega duha« Žerjava lahko in po pravici vesela.

No, in danes vidijo tudi slepci, da se je posrečilo Žerjavu in tovarišem uresničiti jugoslovensko gospodarsko enotnost, ki nam je do danes požrla že nad 17 milijard in ki nam še zmeraj leto za letom odžira po $\frac{3}{4}$ milijarde!

Delo velikega duha!

Dalje je govoril dr. Žerjav prav takrat:

... Ta država mora trdno držati kontrolo v rokah.

Tudi to trdno roko čutimo, pa še pošteno čutimo, zlasti pri praktičnem uveljavljanju enotnega gospodarskega življenja, namreč pri iztirjevanju davkov.

Potem je Žerjav pobijal hrvaškega poslanca Luginja, ki se mu je zdel premalo centralističen, češ:

G. Luginja pravi: Mi vam dajemo vojsko in diplomacijo, in to je dovolj, jaz pa mislim, da moramo dati državi tudi naše otroke in da dela država v svojih šolah v duhu države, ker je šola glavno sredstvo za zedinjenje. Tu vabim vse, ki ljubijo to državo, ki jim mora biti skrb, da ne dajo šole nekakšnim pokrajini, ker se bo šola tam razvila v separatistično sredstvo zoper državo.

Tudi v tem pogledu je nacionalna čaršija natančno izvršila Žerjavove zahteve v veliko svojo korist in še večjo našo škodo. Po zaslugi tega Žerjavovega centralizma je prišlo tako daleč, da so metali sestavke najboljših slovenskih pisateljev iz slovenskih učnih knjig, namesto njih pa uvajali knjige, ki prikazujejo popolnoma napačno slovensko kulturno življenje, namesto lepih, domoljubnih setavkov slovenskih pisateljev pa so naši mladini vsiljevali razne turške zgodbe z Balkana.

Še na nekaj naj opozorimo pri tem Žerjavovem govoru, kako namreč imenuje prezirljivo od zgoraj Slovenijo »nekakšno pokrajino« in kako svari državo, namreč srbsko čaršijo, kar naravnost pred Slovenci in Hrvati, ki da bodo šolo razvili v separatistično sredstvo zoper državo. Kakor da bi ne bili prišli Slovenci in Hrvatje v to državo popolnoma prostovoljno! A tisti, ki je prišel prostovoljno v državo, vendar ne bo silil iz nje, razen če bi se mu trajno godila krivica! Za vsakega, ki jugoslovene pozna, pa je očitno, kaj je mislil in nameraval ta »veliki duh«: čutil je, da se ne Slovenci ne Hrvatje ne bodo odrekli osnovni pravici vsakega naroda po popolni gospodarski in kulturni samoupravi. Zato je hotel o pravem času zaznamovati to našo naravno pravico za izdajalsko.

Tudi to se mu je dodobra posrečilo! Vsak človek je bil zapisan takoj kot protidržaven, če je le malo podvomil nad zveličavnostjo unitarističnih gesel.

Po Radičevem umoru se je menda celo politično tako kratkovidnemu Žerjavu zasvetilo, da je centralizem v nevarnosti. Treba je bilo torej rešiti, kar se je še rešiti dalo, pa čakati boljših časov. Po državnem udaru od 6. januarja 1929 je zato, kakor pripoveduje »Jutro«, prevzel dr. Žerjav nalogo, da sestavi ustaven načrt »na osnovnem načelu narodne in državne enotnosti«, torej seveda centralističnega, ter »na načelu čim bolj daljnosežne decentralizacije«, ki naj napravi centralizem užitnega za naivne ljudi. Takšenle je bil ta Žerjavov načrt, kakor beremo v »Jutru«:

Dr. Žerjav je menil, da je federativni sistem za naš narod nevaren, videl pa je tudi v širokih samoupravah pomanjkljivosti. Zato je skušal najti kombinacijo, v kateri bi se državna oblast in samouprava tako spopolnjevali, da bi v največji meri zadovoljili na eni strani zahtevo po enotni državni volji, na drugi pa zahtevo pokrajini, da enakopravno sodelujejo na skupni stvari, med tem ko na svoji sami gospodarijo. To kombinacijo je videl dr. Žerjav v skupni organizaciji državne in samoupravne oblasti, v veliki pokrajini, ki bi imela svoj »sabor« z zakonodajno oblastjo v vseh samoupravnih zadevah, ali bi preko tega sabora vršila tudi posvetovalno kontrolo in sodelovalno kompetenco v državni upravi. Pokrajinske zakone bi moral ravno tako sankcionirati kralj, kakor državne, s čimer bi bila zagotovljena istosmernost celokupnega razvoja v državi. Enotnost države bi bila zavarovana tudi z uvedbo ustavnega načela, da je državni zakon močnejši od deželnega.

Ni treba biti pravnik, da lahko takoj vsak presodi notranjo vrednost tega jugoslovenskega ustavnega načrta, tudi se ne bomo ustavljali pri Žerjavovem zatrjevanju, da je federalizem »za naš narod« nevaren, kajti značilno je, da zatrjujejo to jugosloveni sicer že 19 let, da se pa doslej še enemu ni zdelo, da bi nam na primerih iz zgodovine ali politike vsaj skušal dokazati osnova-

Izjava „Slovenskega društva“

Na prošnjo priobčujemo tole izjavo upravnega odbora »Slovenskega društva«, ki je bila sprejeta na seji dne 10. novembra t. l.:

Sestavki, ki jil je priobčil tednik »Slovenija« ob ustanavljanju »Slovenskega društva«, so našli v javnosti razne samovoljne razlage in ponekod celo zbudili mnenje, da služi »Slovensko društvo« zbiranju in oblikovanju nove politične skupine.

Opozarjamo zato, da je smer društvenega dela določena po pravilih in po sklepih ustanovnega občnega zbora, ki izključujejo vsako tako namero.

Naloga našega društva je služiti misli slovenske skupnosti in zbirati preko političnih opredelitev zavedne slovenske razumnike, da sporazumno rešujejo naloge, ki so vsem Slovincem skupne.

nost te irtitve. Samo na zadnji odstavek zgorajšnjega navedka naj pokažemo posebej, ko namreč hoče Žerjav, da bi naj bil »državni zakon močnejši od deželnega«.

Najprej naj tu opozorimo na dejstvo, da je celo v Avstriji veljal deželni zakon prav toliko kakor državni. In Avstrija je bila res dovolj centralistično upravljana. Prav zaradi njenega centralizma, ker ni hotela dati svojim narodom nobene samouprave, jo je tudi odpihal vihar svetovne vojne.

Sicer pa pomislimo samo na praktične posledice tega Žerjavovega načrta. Kajti zakon nekega zakonodajnega telesa, ki ga drug zakon, sklenjen izven tega zakonodajnega telesa, lahko vsak trenutek razveljavi, sploh ni noben zakon več, ampak samo še neke vrste naredba. Poskušali bomo biti jugoslovensko nazorni. Pokrajinski zbor za Slovenijo bi recimo sklenil uvesti kake nove davke za svoje potrebe. Skupščini v Belgradu bi se pa zadelo, da so ti novi davki tako izdatni, da bi jih ona rabila zase in za južne pokrajine. Pa bi sklenila zakon, da se donos teh davkov centralizira in razdeli po takšnem ključu, da bi večji del šel doli na jug. Slovenski zbor bi pa lahko razmišljeval, če bi se še kje drugje dalo kaj iztisniti iz našega oslabelega gospodarskega telesa — dokler bi se pač zgorajšnja ravnanja ne obnovila.

Sicer pa — vse to smo že doživeli pri tisti znameniti samoupravni »oblasti«, ki je vendar pristna jugoslovenska tvorba v smislu Žerjavovega »velikega duha«.

Nadalje izhaja tudi iz »Jutrovega« pripovedovanja samega, ki pripoveduje o prevzeti nalogi za sestavo unitarističnega ustavnega načrta, da Žerjav ni bil za kako novo državno ureditev, ker bi bil sprevidel, da je centralizem že nekaj na sebi slabega, protiljudskega, nasilnega, a zlasti nekaj, kar je Slovincem škodljivo. To je bilo Žerjavu prav vseeno. Ali videl je, da se je z Radičevim umorom zamajala centralistična stavba prav do svojih nacionalnih podstav. Žerjavov načrt je torej hotel rešiti centralizem za vsako ceno, a da zvede ljudsko mišljenje s prave sledi, mu je moral dati nekaj samoupravnih prilastkov, ki bi pa naj ostali brez vsake stvarne moči. Zato tudi Žerjavovega načrta ni šteti drugam, kakor druge poskuse centralizma, da rešijo centralizem in sebe s kakšno novo krinko: enkrat dekoncentracija, enkrat unitarizem, enkrat široka samouprava, potem spet poudarjanje gospodarskih in socialnih potreb pred ustavnimi in avtonomističnimi. Kako so vse te prazne besede in obljube centralizmu dobro dele, kako je iz njih zajemal samo nove pobude in moči, nam dokazuje to, da še ni bil nikoli tako močan kakor danes, in da po drugi strani še ni šlo Slovincem nikoli tako slabo, kakor danes.

Samo površno branje Žerjavovega načrta je torej moglo zbuditi ponekod mnenje, da gre res za neki resnejši samoupravni načrt in da se ukvarjajo z njim več kakor ima pomena in smisla.

Kdor torej pretehta dejansko vsebino te Žer-

javove centralistične preosnove, se mu mora zdeti gola potrata časa tisto prerokanje in prekljanje »Jutra« z nekaterimi hrvaškimi listi o njenem pomenu in namenu. In še bolj odveč se mu mora zdeti, če »Jutro« z vso moralično ogorčenostjo brani ta Žerjavov načrt pred nekim — menda bolj umišljenim kakor resničnim — očitkom zagrebške »Nove riječi«, ko da bi šlo za nekakšno potvorbo načrta. Ne, za potvorbo gotovo ne gre! Kajti kakor Žerjav sam, tako je tudi objavljeni načrt tako pristno jugoslovensko-nacionalen, to se pravi centralističen, da res ne razumemo, zakaj in odkod

dvom nad njegovim očetovstvom. In mi, ki poznamo Žerjava, a prav tako tudi »Jutro«, ta najbolj viden sad njegovega »velikega duha«, lahko mirno priporočamo »Novi riječi« in Vilderju, naj se kar zaneseta na avtentičnost besedila, kakor ga je priobčilo »Jutro«.

Naša slovenska pot pa vodi, prav kakor hrvaška, mimo in čez vse jugoslovenske načrte do prave enakopravnosti, ki pa more biti smo v popolni finančni samoupravi in taki zakonodajni moči, ki jo popolna finančna samouprava zahteva in rabi.

Koledar dveletke po uradnih obvestilih

(Dalje)

27. 12. 1936: Stavba nove železarne v Zenici na državne stroške napreduje z izredno hitrico. Samo že zgrajena mehanična delavnica meri 450 m² in je tri nadstropja visoka. — V Kraljevu je spet pretep med Ljotičevci in pripadniki Združene opozicije.

29. 12. 1936: »Slovenec« prinaša nepodpisan uvodnik pod naslovom »Centralizem in siromaščina«, »Jutro« beležko o sestavku »Samouprave«, v katerem se zavrača očitke, da bi JRZ v Sloveniji imela z združništvom kake posebne namene. »Piccolo« pa objavlja dva članka Maria Nordia o bogastvu in redu v Jugoslaviji ter o nastrojenju za zblizanje s fašistično Italijo, tako »da bosta Mussolini in dr. Stojadinović srečno končala delo, katero sta pred 12 leti začela Mussolini in Pašić«.

K sklepu leta se pojavi v javnosti predlog, da bi se »Slovenski narod« preimenoval skladno s svojo pisavo in slogom v »Jugoslovenski narod«. Kakega mnenja so nakupovalci starega časopisa, še ni znano. — V rokodelskem domu v Ljubljani je ustanovni občni zbor »županske zveze«, ustanovljene v nadomestilo razpuščene »županske zveze«, ki je bila ustanovljena v nadomestilo razpuščene »zveze slovenskih županov«. Udeležuje se ga nad 200 — po »Slovenec« — svobodno izvoljenih županov (predsednikov občin) in občinskih odbornikov. Zborovalce pozdravi osebno ban dr. Natlačen. Sklenejo se številne resolucije, od katerih pojde v tisk le izvleček. — »Samouprava« se zgraža nad »listi neke sorodne in prijateljske države, katerih članki se izražajo o naših notranjih razmerah po tonu in tendenci deplasirano«. — Nekaj dni pred božičem v Ljubljani ustanovljena privilegirana kmečka banka ima na tiskovinah oznamenilo »Privilegovana agrarna banka a. d. Filiala v Ljubljani«. — Po odredbi prometnega ministrstva sme izdajati vozne rede za uradno in zasebno uporabo odslej samo prometni oddelek generalne direktije državnih železnic v Beogradu.

31. 12. 1936: Za Silvestra se spreta »Slovenec« in »Jutro« zaradi novega državnega bednostnega sklada. »Slovenec« zavrača zbadljaje »Jutra« in pravi: »Radovedni smo, kakšne nasvete nam bo dalo »Jutro« glede na odpravo centralizma kar po sedanji ustavi, ki je bila vendar uveljavljena v varstvo centralizma. Odpor JNS proti centralizmu je torej papirnat in nič več.« Po takratnem mišljenju »Slovenca« centralizma po sedanji ustavi sploh ni mogoče odpraviti. — V Banjaluki izjavlja finančni minister Letica časnikarjem, da morajo biti državni uradniki po mnenju vlade do- stojno plačani in da se tudi med moškimi in ženskimi nameščenci ne smejo delati razlike pri plači. V zvezi s tem napove revizijo v jeseni leta 1935. izvršenega zmanjšanja plač in takrat tudi uveljavljenega načela razlike plačevanja moških in ženskih. Po končnem razgovoru si voščijo minister in časnikarji srečno novo leto 1937.

1. 1. 1937: Za Novo leto razmišlja »Slovenec« približno takole: Pomirjenje, red in gospodarska okrepitev so znamenja dela sedanje vlade. V ospredju stojijo vprašanja, katerih skupno ime je »spor za notranjo ureditev države«. V tok dogodkov posepa najbolj JRZ zaradi bivših političnih skupin, iz katerih je sestavljena, in zaradi voditeljev, spričo kakovosti katerih je dobila pri občinskih volitvah večino. Ob JRZ stoji koalicija hrvaške kmečke stranke in samostojno-demokratske stranke. Ta koalicija se je doslej največ pogajala s srbijsko združeno opozicijo, ki je pa bolj klub opozicionalnih politikov, in zato se javlja novi pogodbenik, JRZ, ki je bolj upravičena govoriti v imenu države. Sporazum med KDK in JRZ je torej neizogiben. Po zaslugi sedanje vlade se nemodri zakoni uporabljajo na moder način. — Tudi minister dr. Krek je vzradoščen nad uspehi vlade. S prepričanjem gleda v novo leto poln upanja in vere. Za malodušje nima razloga. — »Jutro« pa trdi, da mora ob zatonu leta ugotoviti, da naša notranja konsolidacija ni napredovala tako, kot so nekateri napovedovali, drugi pa pričakovali. Kljub temu, da je preteklo leto prineslo nacionalnim ljudem v Sloveniji marsikatero razočaranje, jih ni strlo, niti pahnilo v malodušje. List je stal tudi v preteklem letu — kot vsekdar — na braniku svobodoumnosti, ljudskih pravic in življenjskih koristi socialno šibkejših, stal je pa tudi — in sicer neomažno — na straži in izvrševal naloge čuvanja Jugoslavije, ki jo bo čuval tudi v bodoče. — Polnočni govor

dr. Korošca po radiu prinašajo belgrajski listi dobesedno v cirilici. Pečal se je z uspešnimi občinskimi volitvami, izvedenimi v popolni svobodi, s splošno krizo morale in z borbo proti komunizmu.

3. 1. 1937: V zvezi s pravkar omenjenim znamenitim govorom dr. Korošca razmotriva »Slovenec« položaj slovenskega jezika in ugotovi, da je prva in glavna slovenska politična zahteva po prvenstvenosti slovenskega jezika v Sloveniji in po njegovi enakopravnosti po vsej državi. — Senator Smoderj priobčuje v »Samoupravi« razpravo o Nikoli Pašiću, ki ga pozna pisec precej od blizu.

8. 1. 1937: »Slovenec« posveča zopet uvodnik dr. Korošču kot notranjemu ministru in poudarja njegovo obzirno notranjo politiko, ki dovoljuje, da potuje dr. Dragoljub Jovanović mirno po državi, najsi je policija odkrila stike njegove skupine s komunisti, da se Adam Pribičević (prav Milan

D. L.:

Iz poljske zgodovine

(Nadaljevanje)

Prišlo je znamenito leto 1848., ki je prineslo ali hotelo dati evropskim narodom svobodo. Francoska revolucija je odstavila kralja in izklicala republiko. Francoski primer je grozil tudi Nemcem v Berlinu in Habsburžanom na Dunaju.

Politika pruskega kralja je bila zelo premišljena. Misli si je, da bo najboljšje, da obrne misli svojega naroda v drugo smer in ga zaposli z drugimi skrbmi. Hotel se je pokazati, da je svobodoljuben; zato je takoj napovedal vojsko najhujšemu despotu v Evropi, ruskem carju. Ta je bil po mnenju pruskih diplomatov največja ovira za svobodoljuben razvitek evropskih narodov. Ker so bili v Berlinu mnenja, da se Poljakom najboljšje godi pod Prusi, a jih Rusi najbolj tlačijo, so jih skušali pridobiti na svojo stran, da so jim obetal razne politične olajšave in svobode v veliki kneževini Poznanjski, ako se bodo hrabro borili proti Rusom. Da, še celó poljske polke so dovolili. Seveda, ko je nesrečna revolucija l. 1848. izginila brez hudih nasledkov za vladajoče dinastije v Berlinu in na Dunaju, je pruski kralj pozabil na vse obljube, ki jih je dal v težkih dneh, ko se mu je majal prestol; Poljaki so začeli živeti zopet isto življenje, kakršno jim je naklonila pred nevarnostjo dobra berlinska vlada, samo da je bilo vedno hujše in da so vedno bolj gledali na te nevarne, »nehvaležne« in puntarske Poljake. Da je bilo prvo, kar so sklenili, razpršitev poljske vojske, je samo ob sebi razumljivo.

V Galiciji, zlasti v obeh prestolnicah, v Krakovu in Lvovu, so razni odbori sestavili prošnjo na cesarja, naj da kmetom in galicijskim Poljakom pravico, da se bodo mogli narodno in kulturno razvijati. Toda še preden je prišel cesarjev odgovor, so odbori poklicali vse državljane, naj prostovoljno oproste kmeta, naj odpravijo nadvlado graščakov nad kmeti in desetino. S tem so hoteli pokazati kmetom, da plemiči niso njih sovražniki. Tako naj bi tudi izginilo tisto sovraštvo do plemstva, katero je podžigalo v kmetu avstrijsko uradništvo po nesrečni vstaji l. 1846.

Vlada pa ni hotela, da bi se videlo, da so Poljaki sami sprevideli, da morajo biti vsi stanovi enaki, da so sami dali kmetom svobodo. Niso hoteli ti dobri dunajski diplomati in politiki, da bi vladal med narodi in stanovmi mir, ker se je v kalnem vedno dalo dobro ribariti. Sicer pa ne smemo nikdar pozabiti, da je Avstrija vedno bila zadnja v pravilnem pojmovanju svobode, a tudi tega ne, da je l. 1848. sploh našlo avstrijske narode, da ne pozabim Slovencev, nepripravljene, in da je bilo prav lahko, da je za temi lepimi marčnimi dnevi prišla reakcionarna Bachova doba.

Cesar je osvobodil kmeta, vendar se je moral za svojo svobodo odkupiti in plačevati poseben davek. Seveda so imeli uradniki nalogo, da so ljubim »podložnikom« razlagali cesarjevo dobroto, da je edino cesar dal kmetu vso prostost, a da so graščaki zahtevali od cesarja, da morajo plačevati tako drago odkupnino. Ljubi kmetje pa naj bodo predobremu cesarju hvaležni za tako veliko dobroto, saj on pač od njih nič drugega ne zahteva, kakor nezlomljivo vdanost. In sovraštva med graščakom in kmetom ni bilo konec, zlasti ker so kmetje še vedno v svoji zaslepljenosti in zapeljani pasli po prepovedanih travnikih in sekali

Najboljši šivalni stroji in koleša

ADLER

po izredno nizkih cenah pri tvrdki

Josip Petelinc, Ljubljana
za vodo (blizu Prešernovega spomenika)

Večletno jamstvo!

Pouk v umetnem vezanju brezplačen!

Pribičević) lahko mirno zdravi na Golniku, kjer ga Jovanović obišče in odkoder se »mimogrede« poda na sestanek z dr. Lončarjem, dr. Hacinom, Vidmarjem in drugimi, ne da bi bil kdo zato pognan v internacijo. Doba, v kateri se v naši državi čuti srečna roka notranjega ministra, kaže doslej ne veliko znan način vladanja, ki je ljudski in demokratičen v najširšem smislu, kakor je dr. Korošec znan in priljubljen po vsej Jugoslaviji.

10. 1. 1937: Banovinski odbor JRZ zaseda v Celju in izda resolucijo, katere dejanski pomen in resnična vsebina — glede uredbe o likvidaciji kmečkih dolgov in katastrofalnega položaja kreditnih zadrug — sta pokrita z drugačnim besedilom. (Nadaljevanje prih.)

les v graščinskih gozdovih. Prišlo je večkrat do sporov, a tisti, ki je pri vseh teh nesrečah plačal račun, je bil seveda kmet.

Avstrijsko vojaštvo je iskalo prask z meščani, ki seveda niso ostali dolžni napadalcem. Tako se je zgodilo, da so se morali v Krakovu avstrijski vojaki umakniti na Vavcl, stari kraljevski grad, odkoder so začeli bombardirati mesto ter uničevati stare palače in cerkve. Ker se je revolucionarni odbor bal, da bodo avstrijski vojaki popolnoma strli mesto, se je vdal in tako rešil Krakov.

Po gričih v okolici Lvova so tudi postavili Avstrijci svoje baterije in streljali na mesto. Škoda je bila še večja kakor v Krakovu, ker so med drugim pokončali starodavni rotovž, bogato univerzitetno knjižnico in druge dragocenosti; tudi človeških žrtev je bilo mnogo.

Sicer pa vse žrtve niso bile zastoj. Četudi se ni doseglo, kar se je hotelo, je vendar v pruskem in avstrijskem delu bivše Poljske vzrastla patriotska misel, ki so jo bili zlasti v Prusiji že skoraj potlačili. Zlasti je oživela na Šlonskem (Šlezija), ki je bila razdeljena med Pruse in Avstrijce.

V avstrijski Šleziji je širil poljsko misel Peter Stalmach, ki je imel predavanja o poljskem jeziku in poljski zgodovini in izdal časopis »Gwiazda Cieszyńska« (»Češinska zvezda«).

Podobno je deloval v pruski Šleziji Jozef Lompa, organist, pozneje učitelj in občinski pisar. Ravno tako je navduševal Poljake tudi Karel Miarka.

Med Kašubi pa je deloval dr. Stanisław Ojnowa, ki je v Gdańsku izdal kašubske narodne pesmi in pogovore.

Tako so razni domoljubi po vseh krajih zasledene Poljske vzdrževali narodno misel, mnogokrat pod zelo težkimi pogoji. (Nadaljevanje prih.)

Edinstveno dravobanstvo

Pucova »Slovenska beseda« se je sedaj postavila kar očitno v vrste nasprotnikov slovenstva. Morebiti se hoče usposobiti za čimprejšnji sprejem v kako jugoslovensko centralistično stranko, kar smo mi tako njej kakor njenemu zapovedniku že večkrat priporočili.

Dne 5. t. m. je priobčila namreč sestavek o narodni enotnosti, ali kakor ona lepo po jugoslovensko pravi, o narodnem »edinstvu«. Pucova »Beseda« je seveda zanj, še več, kdor se bori zanj, se mora po njenem uvodnem geslu »boriti za svobodo in demokracijo, ki edini vodita k cilju«.

Nam se je sicer zmeraj zdelo, da vodita te dve lepi lastnosti vprav v nasprotno smer in da sta bili ravno zato vsem jugoslovenskim stapljačem tako neprijetni. No, to pri Pucu ne pomeni dosti, saj je vodil petomajske volitve in zato natančno ve, kaj je svoboda in demokracija. Svoboda je namreč priložnost, da svobodno voliš tako, kakor ti ukazuje od zgoraj postavljena oblast. Ukazuje ti pa zato, da te obvaruje pred raznimi skušnjavci, ki hodijo okrog kakor rjoveči levi in skušajo, da bi ti obesili kakega slabega kandidata za dobrega. S tem ti prihrani mnogo dvomov in nepotrebnega

premišljevanja, pa še sitnosti z gosposko, kar ve zlasti dr. Puc iz lastnihkušenj. Demokracija, ali po slovensko ljudska vlada, je pa prav za prav vlada nad ljudstvom in sicer taka, da ljudstvo nima pri tej vladi nobene besede, s čimer se zelo uspešno preprečuje, da ga kdo ne zapelje na kriva pota.

Pucova »Beseda« modruje dalje iz globin svojega zgodovinskega in sociološkega spoznanja:

»Gotovo je narodno edinstvo cilj, h kateremu stremitijo vse države, ker predstavlja po svoji vsebini ne le dejansko, marveč tudi duhovno zedinjenje naroda.

Jugoslovani imamo gotovo podane vse pogoje, da ustvarimo en narod in da uresničimo tudi na duhovnem polju svoje edinstvo. V daljnih časih smo prišli iz daljnih severnih krajev kot en narod v naše prijateljske domove na jugu.

Da si prizadeva mnogo držav za tako narodno enotnost, to je že res, a prav tako je res, da so med takimi državami samo centralistične in fašistične. Kajti poznamo države, ki prav nič ne »stremijo« k takemu edinstvenemu cilju, kakor na primer Švica, in človek bi rekel, da bi naj nam bila demokracija in svobodoljubna Švica raje in prej vzor,

da bi jih — po jugoslovenskem nacionalnem zgledu! — čim prej stopila v en narod. Izvirna je tudi trditev, da smo prišli sem doli na jug Jugoslovani kot en narod. Tudi če bi bilo to res, bi to še ne pomenilo, da smo zaradi tega tudi ostali en narod. Naj vsak samo primerja severne Slovane ali celo Romane, pri katerih je nastanek iz enega naroda vse bolj dognan. Tudi ob Holandcih in Anglosasih bi lahko vsak jugoslovenar nekoliko premišljeval in ugibal, če ni njegov edinstveni nauk kje preveč počen. To vse pa ni odločilno važno. Važno in odločilno je dejstvo, da so danes na jugu štirje slovanski narodi, da nobeden od njih ne misli pretopiti se v kakega drugega — tudi Srbi so za enotnost samo pod pogojem, da je srbsčina in srbstvo tisto, v čigar znamenju naj se stapljanje izvrši — in da bi bilo tako stapljanje ne samo nemogoče, ampak tudi velika neumnost. Kajti če bi kak južnoslovanski narod res bil tako malodušen in prepričan o svoji malovrednosti, da bi bil pripravljen zatajiti svojo lastno bit, potem se bo vendar raje vtopil, recimo,

Po tem modrem poletu v zgodovino in primerjajoče narodoslovje postaja dr. Puc političen prerok:

»Toda etnografsko smo ostali eno. Tudi jezik nam je skupen. Kreposti in slabosti imamo iste. Socialni stroj nam je enak. Gospodarsko smo navezani drug na drugega, živimo v isti državi po večini med seboj tako pomešani, da se ne dajo med nami potegniti meje. Pa tudi sovražnike imamo iste. Podani so torej

gotovo vsi pogoji, da, kolikor ne bi bili enoten narod, enotnost lahko v primeroma kratkem času dosežemo.«

Da imamo skupen jezik, da bi bili torej na primer slovenščina in bolgarščina isto, kar srbsčina in hrvaščina, to razodetje se sicer res že precej dolgo ponavlja. Pametno ali resnično zaradi tega ni nič bolj postalo. Sicer pa, bolj ko prerekanje so zgovorna dejstva. Zakaj vendar Puc že davno ne izdaja svoje »Besede« v tem »skupnem« jeziku. Kajti slovenščine pač nimajo niti Srbi niti Hrvati za svoj »skupni« jezik. Moral bi jo torej pisati v knjižni srbohrvaščini, ki jo vsaj doneklej priznavajo na jugu za skupno.

Ker ni Puc več Jevtičev zaupnik za dravsko banovino, je seveda vnet za svobodo in ljudske pravice. Kakšna pa je ta njegova vnema, kadar ima priložnost, pokazati jo v dejanju, to so pokazale petomajske volitve in sploh vse njegovo banovanje v službi »nacionalnega edinstva«. Na drugem mestu mu bomo poklicali v spomin njegovo pristno jugoslovensko svobodoljubje. Samo navedsti hočemo njegove najnovejše nazore v tem pogledu, bolj zaradi mikavnosti, kakor da bi bilo vredno pobijati napačnost njihovih miselnih podstav.

Takole zaključuje namreč svoje prerokovanje:

»... pot do narodnega edinstva ne vodi skozi silo in bajonete, marveč skozi svobodo in demokracijo. Le v svobodi in s pomočjo svobode se dajo uskladiti interesi celine z interesi posameznih delov. Kadar so posamezni deli zadovoljni, bo tudi skupnost jačja. Sodelovanje v svobodi pri skupnih poslih celine bo tudi privedlo do okrepljenega občutka solidarnosti in duhovne skupnosti. Kadar bomo pa to dosegli, tedaj tudi ideal edinstva ne bo več daleč. Oni, ki si resnično želi in hoče narodnega edinstva, mora zaradi tega delati in se boriti za svobodo in demokracijo, ker nas edino te lahko privedeta do tega cilja.«

Škoda, stokrat škoda, da je obšlo dr. Puc to spoznanje šele danes. Če bi bil delal pred dvema letoma tako, kakor nam danes razlaga za edino pravilno, namreč brez sile in orožniških bajonetov, in če bi ne bil pestil podrejenih uradnikov, naj »vodijo« volitve za Jevtiča, če bi se bil torej boril za svobodo in demokracijo takrat, ko mu je bila dana priložnost, kakor se mu ne bo več povrnila — tedaj bi bili po lastnih besedah vendar tisto zaželeno narodno enotnost že davno lahko dosegli.

Tako se mora pa dr. Puc še zmeraj pehati za njo.

Sicer mu pa samo spet kedaj priporočamo, da prekrsti svoj list v pravilno »Dravobansko besedo«. Kajti prilastek slovenski je prav za prav naravnost zoper narodno enotnost, njegovo obnovljeno spoznanje. Potem naj pa potrka — skupaj z dr. Marušičem — pri dr. Kramerju. Temu že tako preveč uhajajo. Tembolj bo vesel njega, neomajnega, kot dober pastir zgubljenega, a spet najdene ovčice.

Opazovalec

Odmevi od zunaj o nas

»Le tribune des Nations« je prinesla v svoji predzadnji številki članek »Zunanji nasledki demokracije obnove«. Napisal ga je znani častnik Pierre Dominique in utegnil bi zanimati tudi naše bralce.

»Francija je bila zelo srečna, ko je sprejela g. Stojadinovića in obnovila za pet let prijateljsko pogodbo, ki jo veže z Jugoslavijo. Toda resnični problem za Francoze ni v podpisovanju te pogodbe, marveč v razvoju jugoslovenske notranje politike, ki usmerja tudi zunanjo politiko te dežele.

V resnici stoji Stojadinovićevo vladi močna opozicija nasproti. Te opozicije ne sestavljajo le Hrvati in Slovenci, marveč tudi skoraj vse stare srbske stranke, posebno kmečke stranke. 9. oktobra t. l. so te srbske in hrvaške stranke razglasile sporazum, ki so ga bile podpisale dva dni poprej. Ta sporazum terja redno izvajanje parlamentarne demokracije v okviru dedne in ustavne monarhije. Zahteva predvsem, da novo ustavo sprejme ne le večina jugoslovenskih državljanov, marveč večina Srbov, večina Hrvatov in večina Slovencev v Jugoslaviji. Opozicija se torej zavzema za neko vrsto federalizma. Zanimivo je, da so najbolj centralistične srbske stranke sprejele to stališče. Še več, kaže,

Hrvatje in Slovenci so bili nekoč v resnici ena najboljših sil Avstro-Ogrske.

ni mogoče brez nevarnosti potisniti v opozicijo. Predstavljajo namreč pomembno množico, ki je ni mogoče posrbiti. Policijska in birokratska sredstva so se dala uporabljati na Hrvaškem 18 let, toda vsaka stvar ima svoj konec in tudi konec policijskega in birokratičnega režima se približuje.

Ali jugoslovenska država ne bo obstala in se bo razbila — kar želijo njeni sovražniki — ali pa se bo preuredila na federalistični podlagi. Gotovo je Srbija mnogo storila za Jugoslavijo. Zmage 1912-13, mogočni odpor 1914-15, mučeništvo srbske vojske v albanskih gorah, njeno vstajenje na Krfu, njena sijajna dela pri Manastirju in ofenziva 1918 — vsega se še spominjamo. Če govorimo po vojaško, je Jugoslavijo osnovala Srbija. Toda čisto nemogoče je prezeti dejstvo, da zelo kulturni Hrvati predstavljajo 40 odstotkov jugoslovenskega prebivalstva in da Srbi niso v večini niti tedaj.

Belgrad ne more vedno dalje ravnati s Hrvatji in Slovenci kot z zavojevanima narodoma. Treba je najti način izravnave, kar ni težavno, saj obstoji kraljestvo, in zato se zveza jugoslovenskih narodov lahko ustvari v kraljevi osebi.

Čutimo dobro, da so Srbi vedno sanjali, kako bodo igrali v Jugoslaviji vlogo Prusov v Nemčiji. Toda 1932 položaj v Belgradu ni bil isti kot v Nemčiji pred več kot 60 leti. Prusija je našla poleg sebe le državo, še več, Nemci in Prusi so si bili med sabo mnogo bližji, kot so si Hrvatje in Srbi ali Slovenci in Srbi. Pametno bi bilo posneti zgled angleškega cesarstva, s tem razločkom v korist jugoslovenski državi, da so razni deli Jugoslavije spojeni in morajo v lastni prid ostati skupaj.

Nemčijo in Italijo gotovo vznemirja ta demokracija obnove v Jugoslaviji. Oni dve priporočata diktaturo. Mislita namreč, da bosta najlažje potegnili Jugoslavijo v svoje politično območje, če jo potegneta najprej v svoje idealoške zveze. Priznati je treba, da sta v tem pogledu dosegli nekaj uspehov. Jugoslavija se je dovolj jasno

hkrati ko se je približala Rimu in Berlinu. Napovedano gibanje v smeri demokracije in nekega federalizma pa bi jo nasprotno ločilo od Rima in Berlina ter jo vnovič naslonilo na zahodne sile in ČSR. To gibanje bo Jugoslavijo zavzelo prej ali slej. Zakaj? Če so italijanske ambicije na Balkanu mujno omejene, so pa nemške velikanske in lahko izpolnjive. Brž ko se bo Nemčija polastila Avstrije, s čimer bo Českoslovaška napol obkrožena, Madžarska pa v stiku z Nemčijo, bo tudi Jugoslavija sama ogrožena. Da se izogne tej nevarnosti — edini veliki nevarnosti, ki ji more groziti — more storiti Jugoslavija le eno: povzeti staro politiko Male zveze, toda okrepljeno s pristopom Avstrije in Madžarske.

Ni dvoma, da se bo jugoslovenska opozicija usmerila v tem smislu, če prevzame vlado. Po našem mišljenju je to edino gibanje, ki more zagotoviti jugoslovenskemu narodu varnost, in brž ko bo zblizanje z Bolgarsko napredovalo, tudi veličino. Toda zakaj ne bi tega začela vlada gospoda Stojadinovića? Tako delo bi je bilo vredno.«

Osnutek sporočila somišljenikom Slovenske ljudske stranke

Próbujemo radi izjavo znanega pripadnika bivše Slovenske ljudske stranke, kot zanimivo listino današnje dobe, ko iščemo Slovenci pota iz zagate. A seveda dajemo vso odgovornost za vsebino piscu. Uredništvo.

Kot petošolec sem se l. 1892. udeležil I. slovenskega katoliškega shoda in spremljal ž njim započeto gibanje slovenskega naroda ne samo kot opazovalec, ampak tudi kot borec na gimnaziji, visoki šoli in ves čas poklicnega življenja. Z Janezom Ev. Krekom, učiteljem in prijateljem, sem rasel in zorel, njegovo zamisel o gospodarski, prosvetni in politični organizaciji slovenskega naroda sem pomagal uresničevati na Goriškem. Med zgodovinska dela vekovite vrednosti Janeza Ev. Kreka spada tudi ustanovitev Slovenske ljudske stranke, ki je prav Krekova velumna preroditev prejšnje zastarele Katoliško-narodne stranke v novodobno stranko s posebnim poudarkom ljudskosti.

Zgodovina SLS je še kratka, a častna za Slovence prej v Avstriji in zdaj v Jugoslaviji. Slovenski narod se je po pretežni večini oklenil SLS kot svoje vodilne stranke. Celó v dobi diktature se je SLS po svojih zastopnikih izjavljala za samostojnost in samoyladnost slovenskega naroda, prvič na kraljev poziv na zboru zaupnikov pred razglasitvijo diktatorske ustave l. 1931, in drugič na kraljev migljaj v znamenitih punktacijah 31. grudnia 1932.

Nadaljnje podrobnosti so še v živem spominu vseh, prav tako dogodki po volitvah 5. maja 1935. Nevzdržne notranje in zunanje razmere naj bi uredila nova Stojadinović-Korošec-Spahova vlada. Napetost se je polegla. Nova vlada, ki smo jo imeli za združbo treh političnih skupin, je začela organizirati po vzorcu JNS enotno stranko JRZ. Vidni predstavniki SLS v JRZ so zagotavljali somišljenike SLS, da gre samo za zunanjo obliko; odločilni voditelji JRZ poudarjajo, da gre za polahno, nenasilno, a vendar neizogibno stapljanje z vodilnim srbskim narodom.

Navzlic temu treba priznati sedanji vladi širokosrčnost, da je omogočila bratovskemu hrvaškemu narodu silen razmah njegove samozavesti, da je dovolila zbiranja in posvetovanja srbskih strank in da je celo pustila sklepanje sporazuma med hrvaškimi in srbskimi vodilnimi politikmi. Zdi se, da hoče sedanja vlada na ta način razčistiti notranji položaj in ustvariti podlago za zadovoljivo preureditev države.

Prišel je čas, da tudi Slovenci javno povedo svoje zahteve glede bodoče ustave

Našim prijateljem!

Naš tednik »Slovenija« je treba razširiti kar največ mogoče. Prepričani smo, da to žele ne le naši dosedanji naročniki, ampak vsi prepričani Slovenci. Zato prosimo vse naše naročnike in prijatelje, da naj nam pridobivajo novih naročnikov. To zato, da list tvarno podpro in pa da se slovenska misel čimbolj razširi. Našemu tedniku je treba že zaradi kritja stroškov, ki so veliki, novih plačujočih naročnikov, da ne omagamo.

Naslove novih naročnikov naj pošiljajo naši prijatelji na naslov: UPRAVA TEDNIKA »SLOVENIJA«, LJUBLJANA, TYRŠEVA CESTA 17.

Uprava tednika »Slovenija«

Za se pripominjam, da ostanem pripadnik Slovenske ljudske stranke tudi še nadalje.

Dr. Anton Breclj

Ali ste poravnali naročnino?

Pucovo gradivo

Zadnjič smo ponatisnili iz »Slovenske vasi« neko izjavo, v kateri to glasilo opozicionalne kmečke in delavske politike v Sloveniji prav tako razločno kakor odločno odklanja tiste politike v Sloveniji, ki hočejo ob spremenjenem političnem položaju nastopati v imenu srbske združene opozicije za svobodo in demokracijo, ki pa so bili doslej predstavniki protislovenske in protiljudske politike.

Dr. Puc se je seveda čutil s to izjavo zadetega v dno svojega edinstvenega in doslednega srca. Gotovo po pravici. Saj je »Slovenska vas« še v drugem sestavku kar naravnost in imenoma zaznamovala dr. Puca kot tistega, ki je najmanj poklican, da uči slovensko javnost doslednosti.

Dr. Puc je zato na »Slovensko vas« — pa gotovo tudi na nas — na takšen način hud:

»Če kdo izjavlja, da je sicer sporazum Hrvatov z Združenim opozicijo lepa stvar, da pa n. pr. radikali v Sloveniji nimajo pravice nastopati, je to pač skrajna ozkosrčnost, da ne rečemo kaj drugega. Če hoče kdo biti po sili diktator, naj to poskuša med svojimi ljudmi; naši skupini ne bo nihče diktator, nam ne bo nihče nekaj ukazoval, ne prepovedoval, zlasti ne, kdo naj bo ali ne naš pripadnik. Danes nismo več osamljeni. Naš pokret se širi, naj je komu prav ali ne. Ni pa naša navada, spuščati se v osebne borbe, in tega ne bomo delali, dokler nas ne prisilijo. Če bo pa treba, naj gospodje vedo, da imamo gradiva dovolj, da operemo vsem skupaj in vsakemu posamezniku glave prav pošteno!»

Dvoje je pri vseh teh besedah zanimivo. Prvič, da označuje dr. Puc že za borbo zoper njegovo osebo to, če kdo pravi, da ni poklican, učiti Slovence doslednosti in prave ljudske in demokratične politike, potem ko je z delom pokazal in dokazal, da je stal zmeraj v službi tistih, ki so vodili protiljudsko in protidemokratsko politiko. Po tej Pucovi logiki bi torej ne smel nihče izreči sodbe o njem in njegovem delu, pa če bi bilo to še tako neločljivo povezano z njegovo osebo in še tako škodljivo za naš narod. Drugič pa res ne pznamo dr. Puca od njegove »obzirne« strani, ko tako zatajuje svoje »gradivo«, s katerim bi menda lahko z vsakim »osebnim« nasprotnikom kar pomel. Samo to ga še vprašamo, ali misli, da je mogoče sploh še hujša obsodba, kakor jo je izrekla »Slovenska vas«?

Kar se pa tiče »gradiva«, naj pa le potrpi. Samo pri nas ga bo še dosti bral!

In upamo, da ga bodo brali tudi gospodje od belgrajske Združene opozicije. Kajti samo v korist jim bo, če spoznajo svoje najnovejše pripadnike od vseh strani.

Pravica naroda do svobode

Pod naslovom »Sporazum in hrvaška suverenost« piše na Sušaku izhajajoči hrvaški tednik »Istina, list za katoličko prosvjeto i socijalnu pravdu« tudi tole:

»Samo kolikor vidi hrvaški narod v njem (namreč v sporazumu, ur.) dejstvo, da je druga stran priznala osnovno točko, brez katere ne more biti niti govorjenja, namreč posebno hrvaško, slovensko in srbsko individualnost, za toliko vidi hrvaški narod v njem nekaj pozitivnega. Kar se tiče procedure za rešitev hrvaške pravice, ta ni tako bistvena. Lahko je takšna ali drugačna. To je bolj stvar razmer in priložnosti. Za Hrvate ni tako važno, na kakšen način (četudi niti to ni brez pomena) pridejo do svojega cilja in pravice, ampak je bistveno in glavno, kar bodo dosegli; ni važno, če je doseg tega cilja težka ali lahka, ampak je stvar v tem, da imajo Hrvati pravico in dolžnost na vse tisto, kar gre suverenemu narodu. Vedeti je treba, da je hrvaški narod popoln narod, a ne kakšen na pol narod, in iz tega izhaja, da ima on pravico na svojo svobodo in neodvisnost, da ima pravico in dolžnost biti popoln gospodar v svoji hiši. In te pravice mu ne more nihče jemati in zanikavati, pa niti sam narod nima pravice, da se tej pravici odpove, kajti narod nima pravice, da se odpove naravni pravici do svobode, a popolna svoboda je dosegljiva samo takrat, kadar je narod gospodar v svoji hiši.«

Kaj vse vedo

Berlinska »Börsenzeitung«, seveda nacionalističen list, si da poročati iz Belgrada o sporazumu med dr. Mačkom in Združenim opozicijo. Že zgolj zgoraj povedano je za razsodnega človeka dovolj, da dalje ne bere, razen če je radoveden na najnovejšo fašistično modrost. Kajti kako naj poroča fašističen list, torej list, ki zastopa avtoritarističnost in diktaturo, o sporazumu, ki prav diktaturo in fašizem izrecno odklanja in ki se zavzema za njihovo najbolj živo nasprotje, za demokracijo.

Seveda pa je »Slovenski narod« takoj z veseljem pobral ta dopis fašističnega lista, naperjen zoper demokratični sporazum. Da bi navajali celo vsebino, res ni vredno, saj vsakdo ve, kaj more tak list o taki stvari reči. Dva stavka naj pa le

navedemo, da se bo videla vsa zanesljivost nacionalnega poročanja. Glasita se:

»Združena opozicija je napravila veliko napako, ker je svoj načrt objavila prav na dan smrti kralja Aleksandra. Da ga je objavila prav na dan njegove smrti, se šteje za provokacijo.... tudi v Ljubljani...«

»Slovenski narod« izhaja v Ljubljani. Lahko bi bil torej malo pomislil in se ogledal, kje in kdo ima to objavo za izzivanje. Saj so se še njegovi najožji bratci v jugoslovenstvu delali, kakor da bi se sporazuma vsaj v načelu veselili, navzlic temu, da so seveda pristavljali zmeraj nekaj svojih državnih državnosti.

Pa je seveda vse zastoj. Kakor je vzdihnil že pokojni Petrič: »Ata ostanemo ata!«

Namreč tisti ata, čigar politični razvoj je nehal tam nekje v Bleiweisovih časih, pred 80 leti.

Vprašanje zase

V »Neodvisnosti« beremo pod naslovom »Naša temeljna vprašanja« tudi tole pravilno gledanje na bistvo slovenskega vprašanja v južnem slovanstvu:

V slovenski narodni samostojnosti ni niti enega samega ne temeljnega ne postranskega elementa, ki bi bil glede na opredelitev samobitnosti dvomljiv ali celo le sporen. Nas Slovencev ne izenačuje s Srbi ne zgodovina ne narodna bitnost (narodni značaj), ne vera ne kultura, ne jezik ne pisava in celo ne gospodarska in socialna struktura, medtem ko nas zblizujeta s Hrvati samo vera in pisava. Toda vera in pisava nas v enaki meri zblizujeta tudi s Čehi, mimo tega pa še zgodovina, zahodna kultura in sorodnost iz vsega tega izviračnega narodnega značaja. Zato smo si Slovenci dejansko bližji s Čehi kakor s Srbohrvati (razen po jeziku), pa vendar ni padlo še nikoli na um ne nam ne Čehom, da bi načeli vprašanje o naši narodni »ednosti«.

Ker sem dokaze o različnosti vseh temeljnih bitnosti med nami in Srbi ter skoraj istotako Hrvati že prej določneje opredelil, razen glede na gospodarski in socialni položaj, je treba, da se tu dotaknem vsaj mimogrede še tega. Srbi in Hrvati so izrazit agrarni narod, mi Slovenci pa to nismo več. Statistika nam dokazuje — in v tem oziru je zopet poučljiva tudi že omenjena Melikova »Slovenija« in Uratnikova študija »Pogledi na družabno in gospodarsko strukturo Slovenije« — da kmet v našem narodu ne tvori več absolutne večine, ako pojmuje pod pojmom kmeta tistega agrarnega producenta, ki sam sebi zadostuje, to se pravi, da more živeti le od svojega kmetijstva in ni obenem navezan na agrarno dno ali za služek v industriji, obrti, trgovini, sezonskem delu itd. Ako seštejemo vse industrijske in poljske delavce, viničarje, kočarje ter ljudi neagrarnih poklicev, se nam odkrije, da smo Slovenci že danes bolj delavski in meščanski kakor kmečki narod.

Da smo bili torej tudi mi Slovenci po nepotrebnem vpleteni v ta mučni srbsko-hrvaški spor o enem ali o dveh (z nami o treh), smo — kakor omenjeno — krivi v zelo veliki meri tudi mi sami, ker nismo znali ali hoteli Srbom in Hrvatom pravočasno dokazati svoje popolne neudeležnosti v tem vprašanju. Našli so se nasprotno celo med nami samimi ljudje, ki so nas namenoma ali nenamenoma vmešavali in nas še vmešavajo, kakor Pilata v »Credo«. Prvi so politični ali boljše povedano strankarski špekulanti, ki si kujejo z našim vmešavanjem svoj trenutni žalostni kapital, drugi so pa hejslovanski slepci, ki ne morejo ali ne znajo vnikniti v stvarno bistvo obstoječega vprašanja.

Naloga poštenih in poučenih Slovencev je zato poskrbeti, da se Slovenci iz tega srbsko-hrvaškega trenja umaknemo ter prepustimo njim samim, da ga rešijo po svoji pameti in vesti. Rešujejo pa naj ga pod edino pravo firmo, to je pod firmo srbohrvaštva, ne jugoslovanstva, ker obsega to kot geografski in politični pojem tudi nas Slovence in Bolgare, ki v srbsko-hrvaški spor ne spadamo in v njem nismo neposredno zainteresirani! Naj ga

pa že rešujejo in rešijo kakorkoli, da ostanejo razdvojeni ali zedinjeni, nas Slovence ta odločitev v nobenem primeru ne more vplivati: mi smo bili, smo in hočemo ostati Slovenci, to se pravi samostojen slovenski narod z vso svojo slovensko bitnostjo, jezikom, kulturo, gospodarstvom, socialnimi prizadevanji itd., zaradi tega pa seveda državljanji skupne države Jugoslavije, kakor Srbi in Hrvati, zraven pa še z iskreno željo po priključitvi Bolgarov.

Dvogovor pod tepko

Pod staro tepko je stal jugosloven v uniformi ter je rohnal nad slovenskim človekom, vpričo: »Jaz hočem biti del velikega naroda, ne pa plemena, ki se mu pravi Slovenci, plemena, ki ga več ni! Jaz hočem biti del 14 milijonskega naroda! Biti Slovenec, je neumnost, in se pravi, ostati pritikavec, nalašč majhen in nalašč ničla!« Zdelo se je, kakor da bi se bil hotel jugosloven potegniti vsaj za 14 cm, tako se je repenčil in pretegoval, ko je bil širši ko daljši.

Slovenski človek, naravne rasti in podobe, se mu je pa premeteno nasmehnil, rekoč: »Jaz pa sem in ostanem Slovenec, sem del naroda, ki sicer nima niti dveh milijonov duš, sem pa kot Slovenec tudi del 500 milijonske evropske skupnosti, in zato večji, kakor če bi bil del naroda, ki bi imel dvakrat 14 milijonov ljudi, ne pa samo enkrat 14 milijonov.«

Ko je jugosloven nehal, je otrsela tepka zadnje jesenske liste v burjo.

Mali zapiski

Prepovedani časopisi.

Minister za notranje stvari je prepovedal uvajati in širiti v naši državi tele časopise:

1. »Österreichische Korrespondenz für volksdeutsche Arbeit«, ki izhaja na Dunaju.
2. »Ostrampressdienst«, ki izhaja v Berlinu.
3. »Freies Deutschland«, ki izhaja v Bruslju.

Prepovedan Sienkiewiczov roman.

Nemci so prepovedali razširjanje in prodajo Sienkiewiczovega romana »Križarji« v Nemčiji. Ta roman je precej znan tudi pri nas. Opisuje posilnost in okrutnost nemških križarjev ter kako so jih premagali Poljaki pri Grunewaldu. Zlasti to zadnje pa seveda nemškimi nacionalcem ne more biti všeč, po znanem nacionalnem geslu: raje prijetno laž, kako neprijetno resnico.

Geslo, ki je menda vsem nacionalcem skupno, a jugoslovenskim gotovo še prav posebno všeč.

Slovenski izselniki.

V listu »Naša moč« beremo:

Danes bivajo Slovenci v večjem številu po naslednjih državah:

Severna Amerika	310.000	Slovencev
Južna Amerika	60.000	„
Kanada	20.000	„
Francija	40.000	„
Belgija	5.000	„
Holandija	3.000	„
Nemčija	50.000	„
Avstrija	40.000	„
Egipt	10.000	„

Poleg omenjenih držav je še razkropljenih po raznih evropskih državah, Palestini, Kitajski, Japonski in celo v daljni Avstraliji nad 70.000 Slovencev. Poleg tega pa imamo 120.000 Slovencev na Koroškem in nad 600.000 na Primorskem. Tako imamo danes že nad en milijon Slovencev izven naših državnih meja.

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.

NOVA ZALOŽBA V LJUBLJANI R. Z. Z O. Z. KONGRESNI TRG

Priporočila

Ivana Cankarja zbrane spise

20 zvezkov z uvodi in opombami Iz. Cankarja

Ti spisi niso samo naš najboljše narodni tekst, ampak so najpogumnejša izpoved slovenskega duha

Iz lastne založbe se še posebej priporočajo: F. S. Finžgarjevi zbrani spisi (8 zvezkov); Fr. Stelč, Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; Stanko Vurnik, Uvod v glasbo; Jak. Kelemina, Literarna veda.

Poseben oddelek za pisarniške potrebščine